

אמונה

מדרגות בלמוד האמונה

ישראל הם מאמינים בני מאמינים, ויודעים שהשי"ת ברא את העולם ומנהיג אותו תמיד. אולם יש מצוה מיוחדת בתורה לעסוק תמיד באמונה, והיא מצות „אנכי ה' אלקיך" — הראשונה שבעשרת הדברות. וכן כתב הרדב"ז: „וענין האמונה, שיקבע אותה בלבו ובנפשו תמיד". מי שאינו עוסק בתמידות לברר וללמד לעצמו את האמונה בהשי"ת, לא ידע אותה באמת, ואינו מקיים את מצות „אנכי ה' אלקיך" כהלכתה. ישנן חמש דרכים בקיום מצות האמונה.

הדרך החיצונית

הדרך הראשונה היא דרך של חינוך, דהיינו, שיחנך האדם את עצמו לעסוק באמונה גם באופן חיצוני. ירגיל את עצמו לומר תמיד בכל הזדמנות: „ברוך ה'", „אם ירצה ה'", „בעזרת ה'", וכדומה. וכן ידקדק לקיים מצות תפלה, גם אם עדיין מתפלל בלי כוונה, כיון שהתפלה היא ביטוי האמונה בהקב"ה, ואף שתפלתו עדיין חיצונית, עוסק הוא על כל פנים בביטוי דברים של אמונה.

וכן בכל המצוות שהאדם מקיים, גם כשחסרה בהן כוונה פנימית, הרי על כל פנים מקיים את ציווי השי"ת, וגם בזה מחזק את האמונה בה' בדרך חיצונית. וזה יביאהו להיות ירא מלעבור עבירה, כי כבר הורגל לשמור את צווי השי"ת ולהתרחק ממה שנגד רצון הבורא ית'. אמנם כל זה עדיין הוא בדרגה של חינוך והרגל, ואין רישומו ניכר אלא בחיצוניות.

דרך ההתבוננות

הדרך השניה הינה פנימית יותר, והיא דרך ההתבוננות. כשמתבונן האדם בפלאי הבריאה, ומברר לעצמו שהם מעשי ה' וגילויי חכמתו האין סופית, כמאמר הכתוב: „מה רבו מעשיך ה' וכו'", מתחזקת בו אמונה פנימית. אף שאין הוא במדרגה להכיר את הקב"ה מתוך כל דבר אשר

נאמר באנגליה, בשנת תש"ו

סביבו (בחינת „וקונה הכל“), על כל פנים יתפעל מנפלאות הטבע, כגון מהסדר הנפלא הקיים בבריאה; וההתאמה הנפלאה בין כל חלקי הבריאה, איך כל דבר מתאים עם חברו; ואשר הכל הולך לתכלית אחת, וכדומה. וכן אם יתבונן בעולם הפנימי של האדם, אם יסתכל ביצר הרע ותחבולותיו, ויתבונן בשניות שבלב האדם, ובהתרועעות התמידית בקרבו בין מצפוננו וכוחות הרע, מה צרכה ומה תכליתה, יכיר גם בזה את תכלית הבריאה — להתגבר בכח הטוב על הרע, ויווכח שהכל נוצר למטרה אחת: גילוי הרוחניות. כך יוכל ללמוד אמונה על ידי התבוננות בתוך עצמו, כמו שכתוב: „מבשרי אחזה א־לוה“ (איוב, י”ט, כ”ו).

דרך הקדושה

הדרך השלישית היא דרך הקדושה, ועולים אליה על ידי שלשה גדרים. הגדר הראשון הוא מדת האמת, לחנך את עצמו להיות נאמן בלבו — שיודה תמיד על האמת, ויסרב לקבל את השקר כאמת. זוהי בחינת האמונה שנאמרה על אברהם אבינו ע”ה, ופירשה נחמיה בתפלתו: „ומצאת את לבבו נאמן לפניך“ — לכו היה נאמן לאמת שהכיר. הגדר השני הוא לעסוק בשבירת היצר, ולהרגיל את עצמו לפרוש מתאוות העולם הזה שלא במקום מצוה, כמו שפירש רש”י: „קדושים תהיו — פרושים תהיו“; כי בסילוק הרע מן הלב ממילא רואה הוא את אורו של השי”ת.

והגדר השלישי — לעסוק בקדושה לא רק בדרך פרישות, אלא בדרך דבקות בתורה בהתלהבות. עניני קדושה מגיעים ללבו של האדם רק כאשר עוסק בהם בהתפעלות והתרגשות. על כן צריך האדם להרגיש תמיד חידוש בלמודו, כי אין התפעלות והתרגשות אלא על ידי פגיעה פתאומית בדבר חדש, ופגישה כזו, שהלב חש פתאום בדבר חדש, היא העושה בו רישם שלא יסוף ממנו. זהו אמרם ז”ל על הנאמר בקריאת שמע — „אשר אנכי מצוך היום“: „לא יהיו בעיניך כדיו־גמא (— מצות המלך) ישנה שאין האדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה“ (רש”י דברים ו’, ו’). אולם אין חידוש זה מוכרח להיות חדש ממש עבור השכל, כי אף אם כבר ידע מזה, ואפילו הרגיש כזה בעבר, אלא שהרגשתו עתה את הדבר הינה הרגשה פנימית יותר — זוהי כבר בחינת חידוש ללב. כל דרגה בפנימיות היא עולם חדש, ומורגשת בלב כאילו לא ראה דבר זה מימיו. אולם מי שלבו אטום, ואינו מתפעל משום דבר, איננו מסוגל לעלייה רוחנית כלל. המחדש חידושי תורה ואינו מתפעל מהם — ישאר עס־הארץ, כי אם חידושי אינם עושים בו רושם כלל, תחסר לו הדחיפה והשאיפה להתעמק

בלמודו. מאידך גיסא, בהתדבקו בתורה הקדושה על ידי התפעלותו ממנה, יעלה לבו במדרגות האמונה, שכן אור התורה הוא המפתח הגדול לאמונה.

דרכי בטחון ודבקות

הדרך הרביעית היא הבטחון בהשי"ת בפועל, שיתנהג בכל דרכיו בדרך הבטחון, שידע שהקב"ה יכול לתת לו צרכיו בכל עת, לכן אינו דואג היום למה שיהיה למחר; כי יודע שלכל יום יש השפעה בפני עצמה, בהיותו הודמנות לגילוי חדש של כבודו ית'. מובן הוא, שבלא הקדמת אמונה אי אפשר להגיע למעלת הבטחון. אך כאשר יתמיד להתנהג בבטחון בכל מעשיו, תעלה דרגת אמונתו ובהירותה, כי כיון שתולה את ציניו בקב"ה, ומשתחרר מהמבט הטבעי, יראה בחוש את השגחתו הפרטית בכל. הדרך החמישית היא ההתעסקות בדבקות גמורה ותמידית בהשי"ת, שעל ידה רואה את הקב"ה בבהירות בפנים לבבו, כמו שכתוב: „שויתי ה' לנגדי תמיד". היא הדרגה היותר נעלה בהתעסקות האמונה, עליה נרחיב את הדבור בסוף המאמר הבא.

